

शोधनिर्देशक
गिरिजाज पौडेल
उपप्राध्यापक, त्रि.वि.

‘पाइला आगतमा टेकेर’ निबन्ध सङ्ग्रहको कृतिपरक अध्ययन

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्कायअन्तर्गत
नेपाली शिक्षण विभाग
महेन्द्र बहुमुखी क्याम्पस, नेपालगञ्ज
स्नातकोत्तर तह, दोस्रो वर्षको दुस्रो पत्रको प्रयोजनका लागि प्रस्तुत

शोधपत्र

शोधार्थी

पञ्चप्रसाद उपाध्याय
परीक्षा रोल नं. : ५५००९१
रजि.नं. : ६-१-३२५-१७७-९८
त्रिभुवन विश्वविद्यालय
महेन्द्र बहुमुखी क्याम्पस
नेपालगञ्ज, बाँके
वि.सं. २०६८

सिफारिस-पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्कायअन्तर्गत महेन्द्र बहुमुखी क्याम्पस, नेपालगन्जको स्नातकोत्तर तह नेपाली द्वितीय वर्षका छात्र पञ्चप्रसाद उपाध्यायले यस नेपाली शिक्षण विभागमा प्रस्तुत 'पाइला आगत टेकेर' निबन्ध सङ्ग्रहको कृतिपरक अध्ययन नामक शोधपत्र मेरो निर्देशनमा तयार पार्नुभएको हो । अत्यन्त मेहनतका साथ तयार गरिएको यस शोधकार्यबाट म पूर्ण सन्तुष्ट छु । अतः यसको आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि नेपाली विभाग समक्ष सिफारिस गर्दछु ।

मिति- २०६८।

शोधनिर्देशक
गिरिराज पौडेल
उपप्राध्यापक, त्रि. वि.

महेन्द्र बहुमुखी क्याम्पस, नेपालगन्ज, बाँके

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
महेन्द्र बहुमुखी क्याम्पस
नेपाली शिक्षण विभाग
नेपालगञ्ज

स्वीकृति-पत्र

स्नातकोत्तर तह नेपाली द्वितीय वर्षका छात्र पञ्चप्रसाद उपाध्यायद्वारा यस नेपाली शिक्षण विभागमा प्रस्तुत 'पाइला आगत टेकेर' निबन्ध सङ्ग्रहको कृतिपरक अध्ययन नामक शोधकार्यलाई नेपाली विषयमा स्नातकोत्तर तह उपाधिका निम्ति स्वीकृति प्रदान गरिएको छ ।

शोधपत्रको मूल्याङ्कन समिति

.....

गिरिराज पौडेल
शोधनिर्देशक

.....

बाह्य परीक्षक

.....

गिरिराज पौडेल
विभागीय प्रमुख

मिति- २०६८।

कृतज्ञताज्ञापन

‘पाइला आगत टेकेर’ निबन्ध सङ्ग्रहको कृतिपरक अध्ययन शीर्षकको प्रस्तुत शोधपत्र मैले महेन्द्र बहुमुखी क्याम्पस, नेपालगन्ज मानविकी तथा सामामाजिकशास्त्र सङ्काय नेपाली शिक्षण विभाग अन्तर्गत स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको दसौँपत्रको प्रयोजनका लागि तयार गरिएको हो । आफ्नो व्यस्त समयका बीच पनि यो शोधपत्र तयारीका सन्दर्भमा आफ्ना अमूल्य समय मेरो निम्त अति नै सौहार्दपूर्ण निर्देशन एवम् ज्ञानवर्द्धक सल्लाह, सुझाव र सामग्री दिएर अविष्मरणीय सहयोग गर्नुहुने सम्पूर्ण गुरुवर्गप्रति म सदा ऋणी रहनेछु । उहाँहरूले लगाउनु भएको गुण म कहिल्यै बिर्सने छैन ।

प्रस्तुत शीर्षकमा अध्ययन गर्न स्वीकृति प्रदान गरी शोधपत्र लेख्ने अवसर प्रदान गर्नुहुने विभागीय प्रमुख तथा शोधनिर्देशक उपप्राध्यापक गिरिराज पौडेलज्यूप्रति कृतज्ञताज्ञापन गर्दछु ।

मेरो शोधपत्र तयार गर्ने समयमा सदैव प्रेरणा, सहयोग प्रेम दिनुहुने आदरणीय माता तथा पिताप्रति म सदा ऋणी रहनेछु । त्यसैगरी शोधपत्र तयार गर्ने क्रममा निबन्ध सम्बन्धी सामग्री सङ्कलन गर्दा अविष्मरणीय सहयोग गर्नुहुने व्यक्तिहरुप्रति आभारी छु । उहाँहरूले सहयोग नगरेको भए मेरो यो अध्ययन पूरा हुने थिएन ।

कुनैपनि भर्को नमानेर छिटोछरितो र शुद्ध रूपमा टङ्कण गरी सहयोग गर्नु हुने कम्प्युटर अपरेटरलाई हार्दिक धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

अन्तमा प्रस्तुत शोधपत्रको आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि त्रिभुवन विश्वविद्यालय महेन्द्र बहुमुखी क्याम्पस नेपालगन्ज नेपाली विभागसमक्ष पेस गर्दछु ।

२०६८।

पञ्चप्रसाद उपाध्याय
त्रिभुवन विश्वविद्यालय
महेन्द्र बहुमुखी क्याम्पस
नेपाली शिक्षण विभाग
नेपालगन्ज, बाँके

सङ्क्षेपीकृत शब्द

काठ.	काठमाडौँ
डा.	डाक्टर
ते.सं.	तेस्रो संस्करण
पा.सं.	पाँचौँ संस्करण
पृ.	पृष्ठ
पा.आ.टे	पाइला आगतमा टेकेर
वि.सं.	विक्रम सम्वत्
सम्पा.	सम्पादन
सा.प्र.	साभ्ना प्रकाशन
त्रि.वि.वि.	त्रिभुवन विश्वविद्यालय

विषयसूची

पृष्ठ संख्या

पहिलो परिच्छेद

परिचय

१.१ शोपत्रको शीर्षक	१
१.२ शोधपत्रको प्रयोजन	१
१.३ समस्याकथन	१
१.४ शोधकार्यको उद्देश्य	१
१.५ पूर्वकार्यको विवरण	१
१.६ शोधको औचित्य	३
१.७ शोधकार्यको सीमाङ्कन	४
१.८ शोधकार्यको विधि	४
१.९ शोधपत्रको रूपरेखा	४

दोस्रो परिच्छेद

२.१ 'पाइला आगतमा टेकेर' निबन्धसङ्ग्रहका निबन्धकार कृष्णचन्द्र सिंह प्रधानको सङ्क्षिप्त जीवनी	५
२.२ बाल्यकाल	५
२.२.१ जन्म तथा जन्मस्थान	५
२.२.२ शिक्षादीक्षा	५
२.२.३ साहित्यसिर्जनामा प्रेरणा	६
२.२.४ साहित्यसिर्जना र प्रकाशन	६
२.२.५ संस्थागत वा सार्वजनिक जिम्मेवारीमा सक्रियता	७
२.२.६ सम्मान-पुरस्कार	८

तृतीय परिच्छेद

निबन्धको सैद्धान्तिक स्वरूप र नेपाली निबन्धको विकास

३.१ निबन्धको व्युत्पत्ति र अर्थ	९
३.१.१ निबन्ध शब्दको अर्थ	९
३.१.२ परिभाषा	१०

३.२ निबन्ध तत्त्व	११
३.२.१ विषयवस्तु	१२
३.२.२ विचार तथा उद्देश्य	१२
३.२.३ प्रस्तुति	१३
३.२.३.१ आन्तरिक प्रस्तुति	१३
३.२.३.२ वाह्य प्रस्तुति	१४
३.३ नेपाली निबन्धको विकासक्रम	१७
३.३.१ प्राथमिक काल	१७
३.३.२ माध्यमिक काल	१८
३.३.३ आधुनिक काल	१९
३.३.३.१ प्रथम चरण (वि.सं. १९९१-२०१६)	१९
३.३.३.२ दोस्रो चरण (२००४-२०१६)	२०
३.३.३.३ तेस्रो चरण (२०१७ देखि हालसम्म)	२२

चौथो परिच्छेद

'पाइला आगतमा टेकेर निबन्ध सङ्ग्रह'को कृतिपरक विश्लेषण

४.१. 'फेवातालमा मुक्तकको लहर र माछापुच्छ्रेका आकृतिहरू' निबन्धको विवेचना	२४
४.१.१ विषयवस्तुको सारसङ्क्षेप	२४
४.१.२ विचार/उद्देश्य	२५
४.१.३ प्रस्तुति/शैली	२६
४.२ 'मेरो यात्रा: टुकुचादेखि विष्णुमतिसम्म' निबन्धको विश्लेषण	२७
४.२.१ विषयवस्तुको सारसङ्क्षेप	२७
४.२.२ विचार/उद्देश्य	२९
४.२.३ प्रस्तुति/शैली	३०
४.३ 'डरको छाँयामा रोबोटको जन्म' निबन्धको विवेचना	३१
४.३.१ विषयवस्तुको सारसङ्क्षेप	३१
४.३.२ विचार/उद्देश्य	३२
४.३.३ प्रस्तुति/शैली	३४
४.४ 'सन्दर्भ काठमाण्डू : नेपालको परिप्रेक्ष्यमा' निबन्धको विवेचना	३५
४.४.१ विषयवस्तुको सारसङ्क्षेप	३५

४.४.२ विचार/उद्देश्य	३७
४.४.३ प्रस्तुति/शैली	३९
४.५ गौतम बुद्धको चिठी: अशोकको नाउँमा	४०
४.५.१ विषयवस्तुको सारसङ्क्षेप	४०
४.५.२ विचार/उद्देश्य	४१
४.५.३ प्रस्तुति/शैली	४३
४.६ 'एउटा बकपत्र: आफ्नै विरोधमा' निबन्धको विश्लेषण	४४
४.६.१ विषयवस्तुको सारसङ्क्षेप	४४
४.६.२ विचार/उद्देश्य	४५
४.६.३ प्रस्तुति/शैली	४६
४.७ 'शब्द ब्रह्म' निबन्धको विश्लेषण	४७
४.७.१ विषयवस्तुको सारसङ्क्षेप	४७
४.७.२ विचार/उद्देश्य	४८
४.७.३ प्रस्तुति/शैली	४९
४.८ 'सटक फाट्टिँदैछ' निबन्धको विश्लेषण	५०
४.८.१ विषयवस्तुको सारसङ्क्षेप	५०
४.८.२ विचार/उद्देश्य	५२
४.८.३ प्रस्तुति/शैली	५३
४.९ 'मेरो आँखामा उत्तम कुँवर' निबन्धको विश्लेषण	५४
४.९.१ विषयवस्तुको सारसङ्क्षेप	५४
४.९.२ विचार/उद्देश्य	५५
४.९.३ प्रस्तुति/शैली	५६
४.१० 'खडेरीको मौसमलाई शुभकामना' निबन्धको विश्लेषण	५६
४.१०.१ विषयवस्तुको सारसङ्क्षेप	५६
४.१०.२ विचार/उद्देश्य	५८
४.१०.३ प्रस्तुति/शैली	६०

४.११ 'आस्थाको द्वीपमा मान्छे' निबन्धको विश्लेषण	६०
४.११.१ विषयवस्तुको सारसङ्क्षेप	६०
४.११.२ विचार/उद्देश्य	६१
४.११.३ प्रस्तुति/शैली	६२
४.१२ 'पाइला आगतमा टेकेर/एक' निबन्धको विश्लेषण	६३
४.१२.१ विषयवस्तुको सारसङ्क्षेप	६३
४.१२.२ विचार/उद्देश्य	६४
४.१२.३ प्रस्तुति/शैली	६५
४.१३ 'पाइला आगतमा टेकेर/दुई' निबन्धको विश्लेषण	६५
४.१३.१ विषयवस्तुको सारसङ्क्षेप	६५
४.१३.२ विचार/उद्देश्य	६६
४.१३.३ प्रस्तुति/शैली	६८

पाँचौं परिच्छेद

उपसंहार तथा निष्कर्ष

५.१ 'पाइला आगतमा टेकेर' निबन्ध सङ्ग्रहका आधारमा निबन्धकार कृष्णचन्द्रसिंह प्रधानको प्रवृत्तिगत मूल्याङ्कन	६९
५.१.१ विषयवस्तुगत विविधताका निबन्धकार	६९
५.२ नवीन संरचना र कथनढाँचाका निबन्धकार	७२
५.३ सिर्जनात्मक तथा मौलिक भाषाशैलीका निबन्धकार	७४
५.४ निष्कर्ष	७५

सन्दर्भग्रन्थ सूची